

Sportsslang

Af Torben Christiansen

– Velkommen til aftenens *gyser!* Der er lagt op til *et brag af en kamp mellem de rød-hvide og brasserne*, der formentlig vil diske op med *samba-fodbold*, så det danske mandskab risikerer at *blive kørt midtover*. Vi kan blive tvunget til at *grave os ned* i forsvaret og *parkere bussen*.

Sporten har sit helt eget sprog – så indforstået, at det kan udnyttes til reklamekampagner om dem, der ikke forstår det. Men populære sportsgrene som fodbold og håndbold har et stort publikum, der er godt inde i fagsproget og bruger det i tilrån:

»Første gang, Eskild!«, »Ud på fløj-en, Klaus!«, »Godt nok, Helge – Kom igen!«, »Ind i æsken, mand!

Ja det' den lille runde dér«

Sådan beskriver Dan Turèll i *Vangede billeder* denne ritualiserede urscene, der udspiller sig uge efter uge fra de ydmyge, knoldede baner til ligaens megaarenaer. Efter sejren: lyden af oprømte stemmer – efter nederlaget håb om oprejsning i næste uge.

I denne artikel kommer jeg ind på sportens billedsprog, sportsfolkene, dommerne, klubberne, tilskuerne og kampene med sejre og nederlag. Jeg bruger »slang« som samlet betegnelse for uformel sprogbrug.

Bytte, bytte billeder

Sport er en af vores mest almene

referencerammer, og sportsmetaforik kan derfor bruges – langt ud over klichégrænsen – inden for fx politik, økonomi og erhvervsliv. Hele avisledere hænges op på sportsudtryk som *på den lange bane* og *på den korte bane* fra sidst i 1990'erne (omkring 1980 studsede man over det nye udtryk *på sigt*), *spiller* (aktør), *komme ind i kampen*, *sparke til hjørne*, *stå på mål for*, *selvmål* og det skamredne *verdensmester*. Aktiemarkedet har *vindere* og *tabere*, firmaer kan få *tæv* og ledere kritik i vekslende grader fra *bank til ørefig*. Medarbejdere skal helst være *teamplygere/holdspillere*, der samles i *teams* og evt. bliver *coachet*.

En sportskamp mellem to modstandere minder i sin grundsituation så meget om en krig, at det ikke kan undre, at mange sportsord stammer fra militærsproget (de kursiverede ord falder ind under slang i vid betydning):

angreb	<i>kugle</i>
forsvar	midtbanegeneral
fuldtræffer	skytte
<i>fyre kanonen af</i>	<i>støbe kuglerne</i>
kamp	taktik
kaptajn	våben

Sportsslang låner billeder fra de mest forskellige områder, se skemaet s. 19. Bare fra det zoologiske område kan

	Sport	Sex
fyre kanonen af	skyde hårdt	(om mand) få udløsning
knalde	skyde hårdt	have samleje
nedlægge	spænde ben e.l. for en modstander, så han falder	komme i seng med
slasker	stort nederlag	tungekys
stønner	1) motionsløber 2) (bl.a. i tennis) spiller, der kommer med høj-røstede stønnende lyde efter et slag	1) person, der stønner under en seksuel aktivitet 2) person, der ringer op på telefonen og stønner
vandrepokal	spiller, der ofte skifter klub	person, der ofte skifter partner

Er der overlap mellem slang i sport og sex? Ja, spillet på lagnerne har sproglige berøringspunkter med kampen på sportsbanen. I skemaet ses nogle eksempler. Sport i toeren er ikke bare navnet på et gammelt tv-program, men en særlig seksuel aktivitet, som man måske kan gætte. Endelig må man ikke glemme den indledende scoring.

nævnes: *bur* (mål), *cykelrotte* (erfaren cyklist el. cykelrytter), *dyr* eller *stålhest* (cykel), *gedesti* (sti med dårlig belægning), *kanin* (begynder i golf), *Ørnen fra Herning* (cykelrytteren Bjarne Riis).

Bom om bold

I dag genkender vi en stor del af de slangudtryk om fodbold, som ordbogsredaktør Kaj Bom skrev om fra sidst i 1940'erne til op i 50'erne: »Bolden kaldes her *kuglen*, *læ'ret* (gå til læ'ret ∴ spille energisk til), *den runde*, *svesken* (især når den er blød), *ballen* (fra billardsproget). At sparke til bolden er at *drøne*, *knalde*, *tyre*, *losse*, *skyde*; lægger man al sin kraft i

sparket, tager man *kanonen frem*.« (Slang – argot – jargon, 1948, s. 132).

Deltagerne

På et fodboldhold finder vi *boksspilleren*, der er aktiv i modstandernes straffesparksfelt (*boksen*). *Målkongen* eller *bomberen* scorer mange mål og kan skyde et hold i sænk. *Bøfbacken* går i flæsket på modstanderne. *Overfrakken* har til opgave at dække en spiller meget tæt op. Dårlige spillere, der kaldes *boldmongoler*, *boldspassere* eller *knoldesparkere* (også om soldater fra infanteriet, fodfolket), kan være *bænkevarmere*, der får *splinter i røven* af at sidde på *bænken*. Blandt *profspillerne* finder man *legio-*

Metaforområde	Slangudtryk (med forklaring)
badning	<i>badebillet</i> (rødt kort)
ballet	<i>svanens død</i> (lade sig falde for at få frispark)
beklædning	<i>snablekyse</i> (cykelhjelme)
bolig	<i>havelåge</i> (tung cykel)
dyr	<i>Ørnen fra Herning</i> (cykelrytteren Bjarne Riis)
etnologi	<i>fodboldnomade</i> (spiller, der ofte skifter klub)
farmakologi	<i>rullende apotek</i> (felt af cykelryttere)
film	<i>filme</i> (simulere, falde med vilje)
fiskeri	<i>fiske</i> (stå nær modstandernes mål og blot vente på en aflevering)
frugt	<i>svesken</i> (bolden)
handel	<i>satse hele butikken</i> (sætte alt ind for at få succes)
håndarbejde	<i>brodere</i> (spille forsigtigt med korte afleveringer)
håndværk	<i>brædder</i> (ski)
journalistik	<i>agurketid</i> (turneringspause)
jura	<i>straffe</i> (straffespark el. straffekast)
kemi	<i>giftig</i> (om spiller: farlig)
landbrug	<i>husmandsfinte</i> (simpel finte)
mad	<i>spegepølsemad</i> (rødt kort)
medicin	<i>feberredning</i> (redning af skud på nært hold)
militær	<i>bomber</i> (målfarlig angriber)
politik	<i>Hans Majestæt</i> (håndboldspilleren Hans Lindberg)
postvæsen	<i>uden adresse</i> (som ikke har retning til en medspiller)
psykologi	<i>fodboldtosse</i> (fodboldentusiast)
religion	<i>ørkenvandring</i> (begivenhedsløs kamp)
rengøring	<i>fejblad</i> (opsamlingsbil i cykelløb)
ridning	<i>jernhest</i> (cykel)
sex	<i>stønner</i> (spiller, der kommer med højrøstede stønnende lyde efter et slag)
skibe	<i>agterlanterne</i> (bundhold)
slagsmål	<i>en på hatten</i> (nederlag)
spiritus	<i>champagnebold</i> (sprudlende spillestil)
svømning	<i>dukkert</i> (nederlag)
tegneserie	<i>Hulk</i> (håndboldspilleren Kasper Nielsen)
tennis	<i>tenniscifre</i> (fx 6-0 el. 7-5)
tog	<i>trække i nødbremsen</i> (nedlægge en modstander, der er helt fri)
trafik	<i>parkere bussen</i> (samle de fleste af et holds spillere foran eget mål)
tøj	<i>overfrakke</i> (tæt opdækkende spiller)
vask	<i>en tur i centrifugen</i> (nederlag)

nærer (professionelle i udlandet) og *lejesvende* (udlejede spillere), betegnelser der leder tanken hen på lejesoldater.

I cykling inddeles *pedalaterne* i stjerner og *vandbærere* (hjelperytterre). En *lykkejæger* jagter sejren i et langt udbrud, og i Tour de France kører den førende rytter i *gult*. Den gule farve stammer fra det arrangerende blad *L'Auto* (senere *L'Équipe*), der blev trykt på gult papir. På grund af doping har man kaldt feltet et *rulende apotek*.

Både *skibumser* og *surfbumser* lever spartansk for at få råd og tid til at dyrke deres sport.

De efterladte hustruer derhjemme kaldes *fodboldenker* eller *golfenker*.

»Golfenken havde omsider fået nok. Hendes mand tænkte, drømte og snakkede kun golf. Da han næste gang kom hjem fra hul 19, knaldede hun et syvjern i bolden på ham. – Nej, nej, hylede han. Du gør det helt forkert!« (Jacob Wisby: *554 humørpiller*).

Øgenavne og tilnavne

I cykelsporten er det bedst kendte tilnavn *Ørmen fra Herning*, som Bjarne Riis fik, da han vandt en etape af Tour de France og samtidig erobrede den prikkede bjergtrøje. Andre fugle-navne er *Kylling* (Michael Rasmussen) og *Fuglen* (Jakob Fuglsang); jeg har selv sneglet mig forbi indskriften »Fuglen flyver«, der står som opmuntring til Fuglsang på opkørslen til »Det skaldede bjerg«, Mont Ventoux i Provence.

Sportsfolk kan få tilnavne, der hentyder til deres udseende. Fodboldspilleren Sophus »*Krølben*« Nielsen var hjulbenet, men scorede ikke desto mindre 10 mål mod Frankrig i OL-semifinalen i 1908. *Lille Allan*, Allan Simonsen, der oprindeligt spillede for Vejle Boldklub, var trods sine 165 cm kendt for at have et stort overblik. Den italienske cykelrytter Marco Pantani fik tilnavnet *Elefantino*, på dansk *Den lille elefant*, på grund af sine stritører. Det var den legendariske sportsjournalist Gunnar »*Nu*« Hansen, der gav den kun 12-årige svømmer Inge Sørensen tilnavnet *Lille henrivende Inge* ved olympiaden i 1936; navnet tilhører ikke slang, men snarere jargon.

Nu og da skriver aviserne om *Tisten* eller Poul »*Tist*« Nielsen (1891-1962), fordi han sammen med Jon Dahl Tomasson er topscorer på det danske fodboldlandshold gennem tiderne (hver med 52 mål). Han var kendt for at komme ind som *gratist* ved KB's kampe.

Den dømmende magt

Dommeren, *manden i sort*, kan blive beskyldt for at være *hjemmebanedommer*. Det er forbløffende, så forskelligt en situation kan bedømmes med forskellige briller på: »'Jeg blev savet midtover, og så hev jeg i frustration i hans trøje. Det er utroligt, han [dommeren] ikke kunne se det,' skummede AGF-backen« (www.spn.dk 2009). At *save midtover* betyder her 'begå et groft frispark'.

Dommeren kan dømme *fris* (fri-

spark) eller *pege på pletten* og dekrettere *straffe* (i fodbold og håndbold) og uddele gule og røde kort: *ostemadder* og *badebilletter/spegepølse-madder*. Ved rødt kort bliver spilleren *smidt ud* eller *får marchordre*. Efter en grov forseelse, fx i ishockey, bliver han eller hun *sendt til afkøling*, dvs. vist ud i en periode. I nogle sportsgrene kan man blive *disket* (kortform af *diskvalificeret*).

Klubberne

Årstalsklubber er *treerne* (B1903 i Hellerup) og de to Odenseklubber *nierne* (B1909) og *13'erne* (B1913). Den *gule fare* er ikke et kinesisk hold, men et hold fra AC Horsens (der spiller i gule trøjer), mens *hvepsene* fra Brønshøj Boldklub har gul- og sort-stribede trøjer, og de *blå-gule* er enten *arvefjenden* Sverige eller et hold fra Brøndby IF (der netop spiller i blå og gult). De rivaliserende klubber Brøndby og FCK kendes også under *øgenavnene* *Bundby* og *FuCK*. Brøndby kaldes desuden *Remoulade-kysten* eller *drengene fra Vestegnen*, mens *drengene fra Fredensvang* er den århusianske klub AGF, forkortet til *GF*, hvis anlæg ligger i Fredensvang.

Internationale klubkampe er topunderholdning, og vi er kommet på fornavn med klubber som *Barca*, kortform af Barcelona, og *City*, dvs. Manchester City. Den udenlandske skik at opkalde klubberne efter frygt-indgydende dyr har bredt sig til Danmark, hvor vi siger *løverne* om FCK og *ulvene* om FC Midtjylland (og *Wolverhampton* i England). Mere

fredsommelige er *saftdrengene* fra Herfølge (efter en sponsorerende saftfabrik) og *ulddyderne* fra Ikast, beliggende i et område præget af tekstilvirksomheder; begge klubber er senere indgået i fusioner. Et *tegne-seriehold* er simpelthen et dårligt hold, men håndboldspilleren Kasper Nielsen, der kaldes *Hulk* efter en amerikansk tegneseriehelt med vældige kræfter, er til gengæld en klippe på banen.

En turneringsrække lukkes ligesom et badekar af en *bundprop*, også kaldet *agterlanterne* (baglys på en båd) eller *jumbohold*. Ligger et hold *under strengen* (dvs. nedrykningsstregen), kan man måske høre topholdene fra den næste række, der *banker på* til at rykke op. Hvis holdet veksler mellem at rykke op og rykke ned, er det et *elevatorhold*.

Tilskuerne

Fodboldtosser og *sportsidioter* nyder ikke udelt respekt. Som der stod på Facebook: »Du ved du er sportsidiot når - I seksualundervisning bliver der spurgt til din debutalder. Du svarer 'miniputkampen i 1983 mellem KB og B93.« Tilskuerne kan lave *bølge* (efter spansk *la ola* 'bølgen') ved at rejse sig i en glidende bevægelse og løfte armene. En gruppe af hooligans kaldes et *firma*, der kan være ledet af en *top boy*.

Hjemme foran *husalteret* (tv) kan *sofaatleter* spille *dongbold* eller *dong-spil*, der går ud på at se tipsfodbold i en gruppe, hvor hver deltager drikker en øl, når der er scoret i 'hans' eller

'hendes' kamp. Erling Jepsen skriver i *Frygtelig lykkelig* om »Robert og Sonja, der især koncentrerede sig om donglyden og linjen nederst på skærmen. Her kunne de se når der blev scoret i en af de 13 kampe, og så måtte de finde ud af hvis kampen var. Vedkommende knappede en øl op ... – Det er dong-spillet, sagde hun, – det er meget kendt i København.« *Sypigetips*, der er baseret på gætteri, kommer fra svensk *sömmer-sketips*, dannet da en syerske fra Gøteborg vandt en stor tipsgevinst.

Vor tids fankultur ligger langt fra fortidens godmodige tilråb. Den er sat i system, lydligt, visuelt og territorielt, og fangrupperne anser sig for berettigede til at kræve noget til gengæld for deres opbakning til klubberne. Fra lægterne lyder som ved familiefester et repertoire af lejligheds-sange, men på stadion som støtte eller spot. En hyppig stilistisk figur er gentagelsen, der gør det lettere at huske teksten. Først følger her en støttesang, *AaB-salmen*, på melodien »Blæsten går frisk over Limfjordens vande«, og derefter en spottesang:

AaB vi elsker dig mer' end du aner
Stolthed står skrevet i dit navn
Toppen af Jylland med ære formaner
Vi hader de svin fra København!

FC er et tegneseriehold!
FC er et tegneseriehold!
FC er et tegneseriehold! (osv.)

Kampe, sejre og nederlag

En kedelig kamp er en *langgaber*, synonymt med en *ørkenvandring*, der

kan hentyde til ørkenvandringen i Bibelens 2.-5. Mosebog, hvor israelitterne flygtede fra trældommen i Ægypten og gennem 40 år vandrede gennem ørkenen til Kanaan, det forjættede land. Det modsatte er en *gyser*. De samme ord kan bruges om fx film og bøger. Et par afkortede betegnelser er *semi* for semifinal og *kval*, kvalifikationskamp eller -turnering.

Sejr og nederlag har en hel række betegnelser fra slagsmål: *bank*, *en på hatten*, *prygl*, *røvfuld*, *en på snotten*, *stryg* m.fl.; at få *en tur i centrifugen* er heller ikke en ren fornøjelse. Man kan få et *æg* (dvs. 0 mål eller point) eller blive slået med *tenniscifre* (fx 6-0 eller 7-5). Leif Panduro skriver i *Rend mig i traditionerne*: »Om eftermiddagen gik vi ned og spillede tennis ... Hun spillede, som om hun var gal i skralden. Hun knoklede mig helt ned i fodenden. Jeg var også den vrede unge mand, men jeg kan slet ikke spille, når jeg er gal i hovedet. Det blev til to smukke runde andeæg.« Et hold kan spille *røven ud af bukserne* på modstanderne, der bliver *jordet*, *massakreret*, *tværet ud og udraderet*. Hvis sejrherren er Mors-Thy Håndbold på hjemmebanen *Bette Balkan* i Thisted, vil det nok få temperaturen i hallen til at stige et par grader. Ikke så langt derfra ligger *Cold Hawaii*, en del af Thys vestkyst, der er velegnet til surfing.

Hvad enten man skal fejre en sejr eller drukne et nederlag, kan det foregå i *tredje halvleg*; måske kan man få en *centerølhenter* til at bringe

Jargon

Jargon er gruppesprog – det være sig i fodbold, hiphop, triatlon, en skoleklasse eller en på en arbejdsplads. Jargon er et uformelt stillag, fordi det giver sproget et intimt, indforstået præg. Noget jargon findes kun inden for små grupper, fx i triatlon, mens fodboldjargon er meget udbredt, fordi der er mange fodboldinteresserede.

Fodboldjargon

brodere = spille forsigtigt med korte afleveringer

flugter = flugtskud

grave sig ned = blive på egen banehalvdel og spille defensivt

klatten = bolden

sjutte = slå smut, hoppe

Fodboldjargon udbredes gennem tv og radio og er kendt af mange.

Skaterjargon

battle = konkurrere

kickflip = et hop på et skateboard (en 'ollie'), hvor skateboardet roterer en hel omgang omkring sin egen akse

ollie = et hop på et skateboard, hvor skateboardet løftes ved at blive trådt ned i den ene ende uden brug af hænderne (efter amerikaneren Alan Gelfand med tilnavnet *Ollie*, der opfandt dette hop)

slide = glide på undersiden af et skateboard hen over en jernstang eller en sten- eller trækant

Disse ord kendes af mange uden for skaterkredse. Men i skaternes ordforråd findes flere, mere specifikke udtryk. Fx skriver en skater: »Jeg har stået på skateboard i 3 måneder og kan lave en ollie og en pop-shove-it og et kickflip« (www.tacky.dk 2006).

Triatlonjargon

En triatlets slangordbog på nettet (www.pulsslag.dk) indeholder meget indforståede udtryk:

Jern = Ironman triathlon: »jeg tager til Tysklan[d] og kører jern«.

Pløkket = Bruges på to måder »Jeg pløkkede tyren« = jeg kørte hårdt og hurtigt på tyren (cykelrundstrækning ved Ganløse) eller: »Jeg er pløkket« = jeg er træet.

Jürgen = Chefen (Jügen Zack – gammel tysk triathlet som kørte brutalt hurtigt på cyklen).



En fisker får overfrakke på, mens målmanden har forladt sit bur og er gået på skovtur.
Tegning: David Dinon.

øl. På golfbanen, der jo har op til 18 huller, kaldes samværet efter spillet for hul 19.

Sportsgrene

Flere sportsgrene har kortformer: *basket* (basketball), *bold* (fodbold), *gymna* (gymnastik – også *gymnahop*sa), *tri* (triatlon) og *volley* (volleyball). Damehåndbold kaldes *hunbold*, og bordtennis *pingpong* (et lydefterlignende ord).

Nye sportsgrene avler ny slang. Bodybuildere går i *jernhulen* (fitnesscenter, der har bodybuilding som det vigtigste formål) og *løfter/pumper/straffer/smeder jern*. Nogle vil gerne *deffe* (af *definere*) musklerne, dvs. afgrænse dem tydeligt, fx ved at bruge *krudt* (hormonlignende stoffer), og de risikerer så at få *tævepat-*

ter. En *diskopumper* træner kun musklerne på overkroppen, for at kunne prale af dem på fx et diskotek.

Slutfløjt

Lad os fløjte af med en anekdote fra Frits Ahlstrøms bog *Fodbold i sjov og alvor*. Liverpoolspilleren Jason McAteer vidste, at han havde ry for ikke at være den skarpeste kniv i skuffen. Som da han bestilte en pizza og på spørgsmålet, om den skulle skæres i fire eller otte stykker, svarede: »Kun fire, jeg er ikke særligt sulten.«

Torben Christiansen,
redaktør,

forfatter til Slangordbogen (app)
og Badebilletter, æg og langgabere
– Slang om sport og spil (e-bog)